

Motion till riksdagen 2025/26:2464

av Ann-Sofie Alm och Cecilia Gustafsson (båda M)

Fängelse i Åmål

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att ge Kriminalvården uppdraget att skyndsamt utreda förutsättningarna för att etablera en ny kriminalvårdsanstalt i Åmål och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige befinner sig i ett allvarligt läge där kapaciteten inom kriminalvården, trots ambitiösa tillskott från regeringen, inte står i proportion till behoven. Överbeläggningar i landets anstalter och häkten har blivit ett systemproblem som riskerar att allvarligt underminera både säkerheten och rättsväsendets funktionalitet. Kriminalvårdens egna analyser visar att belägningsgraden i flera fall är så hög att myndigheten inte längre fullt ut kan upprätthålla sitt grunduppdrag. Personalens arbetsmiljö pressas till det yttersta, möjligheterna till återfallsförebyggande insatser försämras, och i förlängningen hotas både tryggheten innanför murarna och säkerheten i samhället i stort.

Den här utvecklingen sker samtidigt som Sveriges moderatledda regering genomför en avgörande omställning av rättspolitik. Den nuvarande regeringen har inlett ett omfattande arbete för att återta kontrollen över rättsstaten, hejda den organiserade brottslighetens utbredning och återupprätta tryggheten i hela landet. Med skärpta straff, fler verktyg för brottsbekämpande myndigheter och ett samlat fokus på att förhindra nyrekrytering till kriminella nätverk, väntas antalet frihetsberövade öka kraftigt under kommande år. Det är en nödvändig utveckling – men den måste mötas av en motsvarande förstärkning av kriminalvårdens kapacitet.

Kriminalvården har länge prognostiserat ett växande behov av både anstalts- och häktesplatser, liksom ett stort antal beredskaps- och tillfälliga platser. I takt med att antalet frihetsberövade ökar och häktning- och strafftider förlängs, växer också behovet ytterligare. Kriminalvårdens senaste kapacitetsrapport, publicerad i mars 2025, visar att Sverige behöver öka antalet platser i häkten och anstalter till cirka 29 000 år 2034, en nästan tredubblad kapacitet jämfört med dagens nivåer. Redan idag delar två tredjedelar

av de intagna cell, och belägningsgraden i anstalter och häkten ligger långt över 100 procent. Läget är enligt Kriminalvården akut.

Regeringen har i flera sammanhang tydligt markerat att kriminalvårdens kapacitet måste förstärkas väsentligt. I tidigare budgetpropositioner har omfattande resursförstärkningar aviserats, och inriktningen framåt är fortsatt tydlig: rättsväsendets hela kedja, från polis och åklagare till domstolar och kriminalvård, ska byggas ut för att möta ett växande behov. För Kriminalvårdens del innebär detta att investeringar i nya platser, modernisering av befintliga anläggningar och långsiktig kompetensförsörjning ska prioriteras. Det är avgörande att dessa resurser snabbt omsätts i konkreta och hållbara lösningar, särskilt genom nyetableringar på platser där förutsättningarna redan finns – där tillgång till mark, lokal förankring och samarbetsvilja är på plats.

Ett flertal nya, större anstalter kommer att behöva byggas i Sverige. En eller flera av dem bör rimligen placeras i Västsverige. Grundläggande för val av plats är att Kriminalvårdens krav kan mötas, vilket Åmål med bred marginal kan leva upp till.

Åmål har tydligt och enigt deklarerat att kommunen både vill och kan bidra till att lösa platsbristen genom att möjliggöra etablering av en ny anstalt. Kommunen har förberett detta i nära dialog med Kriminalvården och genom ett gediget internt och regionalt arbete. Åmål erbjuder tillgänglig mark som möter myndighetens krav, god infrastruktur för personal och besökare, samt möjligheter till meningsfull sysselsättning för intagna i samverkan med näringsliv och civilsamhälle.

I den statliga utredningen En snabbare utbyggnad av häkten och anstalter (Ds 2024:25), som ligger till grund för en kommande proposition i december 2025, lyfts Åmål fram som ett särskilt gott exempel på hur kommuner kan bidra proaktivt till den nationella kapacitetssuppleeringen. Åmål har visat lokal och politisk enighet, etablerat samarbete med grannkommuner, Region Värmland, Västra Götalandsregionen, Fyrbodals kommunalförbund och länsstyrelserna i både Västra Götaland och Värmland. Särskilt fokus har lagts på att trygga kompetensförsörjningen inför en etablering.

Utöver kriminalvårdsskäl finns även viktiga samhällsekonomiska argument. Åmål har en arbetslöshet som ligger avsevärt över snittet, både jämfört med övriga Västra Götaland och Sverige som helhet. I hela Dalsland har statliga jobb minskat dramatiskt, med 40 procent färre arbetstillfällen mellan 2010 och 2018. En anstaltsetablering i Åmål skulle bidra till ökad sysselsättning, stärkt samhällsservice och en mer jämlik regional utveckling.

Det ska dock understrykas att skälen för en etablering i Åmål inte är regionalpolitiska. Kommunen kan konkret möta Kriminalvårdens krav och bidra till att lösa en av rättsstatens mest akuta utmaningar. Som en positiv följd skulle staten samtidigt öka sin närvaro i en del av landet där den länge varit svag.

Mot denna bakgrund bör regeringen ge Kriminalvården i uppdrag att skyndsamt utreda förutsättningarna för en ny större kriminalvårdsanstalt i Åmål. Ett letter of intent, en avsiktsförklaring, skulle vara ett viktigt första steg för att snabbt kunna gå vidare med planering och etablering. Bristen på kriminalvårdsplatser är akut. Åmål har både viljan och förmågan att vara en del av lösningen. Regeringen bör nu ta tillvara denna möjlighet.

Ann-Sofie Alm (M)

Cecilia Gustafsson (M)